

ČESKÉ KNIHOVNY V MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCI

Jarmila Burgetová

Obdobný název, a to „Knihovny v domácí a zahraniční spolupráci“, měl třetí tematický okruh prvního ročníku konference „Knihovny současnosti“, která se konala v listopadu 1993 v Hradci Králové. Já jsem zde měla za úkol přednést úvodní slovo. Zpracovala jsem tehdy dokonce dvě verze – jedna z nich byla předána účastníkům v konferenčních deskách, druhá byla publikována v třetím čísle časopisu „Čtenář“ v roce 1994. Jestliže mé tehdejší vystoupení mělo spíše za úkol návodně ukázat, jaké možnosti mezinárodní spolupráce nám skýtají různé projekty, programy či mezinárodní organizace, myslím, že letos by bylo na místě uvést příklady a zkušenosti dosažené na tomto úseku.

Když jsem se rozhodla pro tento postup, brzy jsem zjistila, že české knihovny jsou nesmírně aktivní ve svých kontaktech se zahraničím, takže nebudu schopna podat zde vyčerpávající zprávu. Vybrala jsem si proto příklady, o nichž vím ze svého okolí, tedy mezinárodní spolupráci Knihovny AV ČR, kde pracuji, a dále mezinárodní spolupráci organizovanou či iniciovanou Svazem knihovníků a informačních pracovníků. Připomenu i některé mezinárodní aktivity Národní knihovny České republiky a dalších ústředních knihoven, jichž si cením. Nechci však zůstat jen u popisu dosažených výsledků, a proto se budu snažit na úvodní „informační“ část svého vystoupení navázat část „problémovou“.

Knihovna Akademie věd České republiky patří k těm velkým vědeckým knihovnám, kde mezinárodní spolupráce patří ke stěžejním úkolům instituce. Pro objektivitu musím uvést, že tomu tak bylo i v minulosti, kdy tato oblast – pokud v ní nešlo o spolupráci se zeměmi tzv. socialistického tábora – nebyla nadřazenými orgány příliš podporována. Knihovna AV ČR se může pochlubit s velice aktivní spoluprací s Německým knihovnickým ústavem (Deutsches Bibliotheksinstitut), jehož součástí je známé Knihovnické středisko pro zahraniční styky (Bibliothekarische Auslandsstelle). To organizuje mezinárodní kontakty pro celou Spolkovou republiku Německo a má statutárně za úkol „zprostředkovávat mezinárodní zkušenosti německé odborné veřejnosti a knihovníky na celém světě informovat o německém knihovnictví“. Organizuje mezinárodní kongresy, semináře, kurzy, studijní cesty.

Jednou z prvních akcí, kterou Středisko zorganizovalo v některé postkomunistické zemi, byl v roce 1992 seminář „Evropská knihovnická spolupráce“ (Europäische Bibliothekskooperation), pořádaný ve spolupráci s tehdy ještě Základní knihovnou – ústředím vědeckých informací na zámku v Bechyni. Spolupráce pokračovala v roce 1993, kdy se Knihovna AV ČR stala vydavatelem sborníku z mezinárodního semináře v Birkachu na téma „Vnitropodniková komunikace“ (Interbetriebliche Kommunikation). Tato praxe pokračovala i v roce 1994 vydáním dalšího birkašského sborníku, tentokrát na téma „Podporování knihoven a plánování knihoven v podmínkách demokracie a tržního hospodářství“ (Bibliotheksförderung und – planung unter demokratischen und marktwirtschaftlichen Bedingungen). Ve spolupráci obou institucí byl letos uspořádán na zámku v Liblicích mezinárodní seminář k problematice „Informations management“, také v tomto případě byl připraven sborník přednesených referátů a bude tak umožněno širší využití sdělených zkušeností.

Mezinárodní působení Knihovny Akademie věd se však neomezuje jen na spolupráci s německými knihovnami a ústavy. Jako první z bývalého socialistického bloku se na jaře 1994 přihlásila do EAGLE – European Association for Grey Literature Exploitation a byla přijata. Druhou institucí, která byla přijata v letošním roce, je Státní technická knihovna v Praze. Jak známo tato asociace iniciovala vznik informačního systému SIGLE – System for Information on Grey Literature in Europe, zabývající se tzv. šedou, tedy nekomerční literaturou. Ze členství v EAGLE a SIGLE vyplývá řada povinností, které budou obě knihovny zajišťovat. V době konání naší konference se má v Praze sejít na třídenní jednání evropský Výbor pro šedou literaturu za přítomnosti jeho nejvyšších představitelů.

Zkušenosti Knihovny Akademie věd představují příklad aktivně prováděné mezinárodní spolupráce. Určitě nejsou ojedinělé. Dlouhý výčet by zřejmě následoval, kdybych měla komentovat aktivity Národní knihovny České republiky, což však není ani mým úmyslem, ani mým úkolem. Je dobře, že Národní knihovna systematicky spolupracuje s UNESCO, s CENL (Conference of European National Librarians), že je institucionálním členem IFLA, že rozvíjí program CASLIN atd. atd. Přece jen bych ráda připomněla konkrétně jednu – dle mého názoru velice prestižní – událost. Dne 16. února 1995 podepsal ředitel Národní knihovny smlouvu s americkou neziskovou organizací OCLC (Online Computer Library Center) o předávání záznamů české národní bibliografie do její báze, která představuje největší souborný katalog na světě. Báze obsahuje více než 31 milionů bibliografických záznamů, k nimž se váže přes 525 milionů údajů o lokacích dokumentů v knihovnách. OCLC slouží více než 18 000 knihoven v 61 zemích. Národní knihovna ČR se stala první „východoevropskou“ knihovna, která přispívá svými záznamy do báze

OCLC. Je to v pravdě historický mezník nejen pro Národní knihovnu, ale pro celé české knihovnictví.

Přibývá mezinárodních aktivit centrálních knihoven – zde bychom mohli např. zmínit z „nejčerstvějších“ akcí úspěšný seminář EUROVOC, uspořádaný pro uživatele tezauru tohoto názvu z parlamentních knihoven a dalších informačních institucí zemí střední a východní Evropy koncem června letošního roku v Praze Parlamentní knihovnou nebo Symposium EAHIL (European Association of Health Information and and Libraries) ke spolupráci lékařských knihoven, pořádané Národní lékařskou knihovnou v září 1995. Stranou ponechávám velké pole působnosti, které poskytují knihovnám (a je jimi také náležitě využíváno) mezinárodní knižní veletrhy. Mám na mysli letošní Lipský veletrh, na němž byla letos Česká republika ústředním tématem, a také oba letošní pražské mezinárodní knižní veletrhy. Věřme, že ten s českými organizátory si vybojoval své místo na slunci a že jeho tradice bude pokračovat. Svědčí o tom již v červenci konaná tisková konference, informující o přípravách druhého ročníku „Světa knihy“. S dobrým ohlasem a hodnocením se setkala první mezinárodní konference informačních profesionálů připravená s.r.o. Albertina icome „InfoMedia ‘95“.

Do mezinárodních aktivit se také zapojuje – ovšem v míře odpovídající možnostem dobrovolného spolku – Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR. V roce 1994 měl SKIP dokonce vlastní stánek na 4.mezinárodním knižním a knihovnickém veletrhu a to v součinnosti s IFLA – sekci pro meziknihovní výpůjční služby, v letošním roce vzhledem k přípravě 2.řádného sjezdu a také z finančních důvodů jsme stánek žel nemohli zajistit a provozovat. Větší mezinárodní akcí – vedle menších, jakou představovalo např. zasedání sekce společenskovedních knihoven IFLA – byl česko-francouzský seminář uspořádaný ve spolupráci s Mezinárodní asociace bibliologie na téma „Nové technologie a knihovny“ v květnu 1994 v Praze. V současné době má SKIP k dispozici sborník z kolokvia, které navazovalo na zmíněný seminář, k problémům transformace oblasti knižní kultury v zemích střední Evropy, takže vyzýváme francouzsky mluvící kolegy a kolegyně k jeho objednání. Sborník vyšel péčí Francouzského institutu v Praze ať proto je poskytován zájemcům zdarma.

Působení členů SKIP v IFLA je v současné době žel omezováno nedostatkem finančních prostředků – SKIP má potíže se zaplacením vysokého členského poplatku v IFLA a není schopen ani uhrazovat účast na výročních konferencích IFLA, byť velice zajímavých, a sledovat tak bezprostředně vývoj světového knihovnictví. O něco příznivější je situace v Evropě. Rada Evropy pořádá anebo sponzoruje pořádání odborných seminářů – poslední z nich se koná koncem září v Budapešti k otázkám knihovnické legislativy v zemích střední a východní Evropy; účast na těchto akcích je financována z prostředků

Rady Evropy. Děk podpoře Rady Evropy dostává SKIP zdarma Newsletter EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations), zachycující ve stručnosti aktivity této čelné evropské knihovnické organizace.

Jak bylo uvedeno – je ve SKIP rozvíjení mezinárodní spolupráce přikře limitováno finančními prostředky, což je na druhé straně v rozporu s možnostmi, které profesním organizacím dávají pozvání na nejrůznější zajímavé a často velice významné odborné akce, docházející z celého světa. Postupem doby se alespoň daří přispívat vybraným členům SKIP (na základě konkursů) na zahraniční cesty k účasti na konferencích, seminářích, výstavách, ač již jde o hromadné akce, jako byl např. zájezd do anglického Hatfieldu anebo individuální, jako byla účast na holandském symposiu „Marketing and developing information products and services in Europe“ nebo na britské výroční konferenci „Computers in Libraries“.

Pohled na rozvíjející se mezinárodní spolupráci českých knihoven mne vede k závěru, že mnohé nabízející se možnosti dosud neumíme využívat. Jedním z důvodů je to, že ani v národním rámci neumíme dostatečně spolupracovat. Důvody pro to jsou různé a mnohokrát jsme o nich již hovořili. Přejme si, aby naše knihovny i profesní organizace nadále aktivně rozvíjely mezinárodní spolupráci ke prospěchu českého knihovnictví. Mezinárodní spolupráce by však neměla spočívat jen v tom, aby se jednotlivé knihovny v mezinárodním měřítku dobře prezentovaly, ale i v tom, aby zahraniční zkušenosti a získané poznatky byly široce popularizovány a dány tak k dispozici všem. Konec konců smyslem mezinárodní spolupráce (a tedy i naším blízkým úkolem) v tomto „globálním“ světě brzy bude úkol zajistit mezinárodní propojení knihoven, umožnit přístup do mezinárodních sítí knihoven a všem občanům přístup k informacím bez ohledu na místo jejich vzniku nebo uložení primárního dokumentu.